

Motives and Actions

Timely Torah, September 17th, Pre Rosh Hashana, 5777-8

The Value of Effort

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משיבמים והם משיבמים אנו משיבמים לדברי תורה והם משיבמים לדברים פמלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים להניי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אכמת כד: יחי רצון מלפניך יי אלהי בשם שעזרתני לסיים מסכת ברכות בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם וללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים ועמוד לי ולרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי רעי ורעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלךך תנחה אהך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך: כי כי ירבו ימיה ויסיפו לך שנות חיים: אהך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

What Really Makes a Difference?

1. Talmud Bavli, Rosh Hashana 16b

אמר רבי כרספדאי אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים, צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין

[רש"י – רובם עונות] נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים [רש"י – מחצה על מחצה] תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, וכו' נכתבין לחיים, לא וכו' נכתבין למיתה

2. Rambam, Hilchos Teshuva 3:1,3

כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות, מי שזכויותו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותו רשע, מחצה למחצה בינוני ... וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה.

3. Talmud Bavli, Brachos 61b

תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצד
טוב שופמן שנאמר "ולבי חלל בקרבי
רשעים יצד רע שופמן שנאמר "נאם פשע
לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד
עיניו בינונים זה זה שופמן שנאמר "יעמוד
לימין אביון להרשע משופני נפשו אמר

4. Pachad Yitchak, Rosh Hashana Maamar 18

שיגרת המחשבה תופסת את המושג "ריבוי זכויות" ו"ריבוי עונות" כמושג כמותי ... איננו סכום של כמה זכויות יחידות ... [ו]כמה עבירות יחידות, דאם בסכום עסקינן כי אז היה מדרגת רובו זכויות משתנית משעה לשעה ומרגע לרגע ... וענין זה של חילוף מדרגה משעה לשעה אינו מתקבל על הדעת ... אמנם מה שהמבט החדש מראה לנו הוא כי "רובו זכויות" הוא קו באפיו של אדם ... "רובו זכויות" זו היא מדה בנפש. המדה הזו יוצרת בנפש בעליה את המצב של הכרעה לצד הטוב בעיצומה של הנפש ... אפשר לו לאדם שמדתו "רובו זכויות" להיות בנמצא במצב של רובו עבירות, ואעפ"כ מדתו שהיא מדת רובו זכויות אינה נפגעת ע"כ ... בקיצור: רובו זכויות או רובו עונות אינם סיכום של פרטים אלא מדה בנפש ... למה הזיק הרמב"ם את הבינוני לעשיית תשובה דוקא ... כמו כן בודאי גם הבינוניות היא מדה בנפש, כלומר האדם הזה מתיחס הוא אל הרע ואל הטוב מבלי שתהיה לו בנפשו הזדהות אם א' מהם. מדתו של הבינוני היא מדה של חוסר-הזדהות. והמדה הזו תעמוד בעינה ובתקפה אפילו אם יתוספו לו כמה זכויות, ואפי' אם יוסיף זכויות עד שיתרבו פי כמה על החובות, עדיין מדתו מידת הבינוניות. וכל זמן שמדתו נבחנת היא במבחן הבינוניות אין כאן מקום לחתימה טובה. ואשר ע"כ שפיר שינה המרב"ם מלשון הגמ' והעמיד את עשיית התשובה במקום הזכות הסתמית, כי כונת התשובה בכאן היא שתיקן את מדת הבינוניות שלו. ורק התשובה היא שתכניס אותו למחיצת ה"רובו זכויות" ויחתם לאלתר לחיים.

What do we really control?

5. Rambam, Hilchos Teshuva 7:5

יום אחד לפני מיתקן. ובשנת פ' שאל (ד) הדומה לפסוקים אלו: הן ומהו זה שאמר דוד טוב וישר ה' על כן יורה חמאים בדרך ידרך עניים וגו'. זה וטעם

ששלה נביאים להם מודיעים דרכי ה' ומחזירין אותן בתשובה. ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין. שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להן ורודף אותם. והוא מה שאמרו רז"ל בא לטהר מסייעין אותו כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר *והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע. וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ. הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם ולמה נפרע מהן. לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים לעבוד כו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובר. ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים. לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל. כענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו. שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף ורעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות:

השנת הראב"ד

*והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם וכו'. א"ל אלה הם אריות דברים שאין מובילים ומי ראשי כמעט אני אומר שהם דברי נערות. יאמר הבורא לזונים למה זנית ואני לא הזכרתיך בעם כדי שהאמר שעליך גורמי יאמרו לו הזונים ועל מי תלה גורמך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גורמך. אבל וקם העם הזה וזנה כבר אמרנו שאין צענין הזה ידעת הבורא גזירה וכו"ש כפאן שאף משה אמר כי השתח משחיתון הן בעודני חי עמכם ואף כי אחרי מותי וכו"ש הבורא שהיה יכול לומר קן בלא גזירה. וענין המצרים אינה שאלה משני פנים. האחד כי הדבר ידוע שאין הבורא נפרע מאדם רע אלא ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע מן הרע ממנו ברשעו וכן הוא אומר הוי אשור שבע אפי ההמיתך שודד תושב פי' מפני רשעך וגדל לבך והתפארך עלי. והמצרים ג"כ רשעים היו וראויים לנכות מהם ואילו שמעו למשה בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טבעו כיס אבל זדונו של פרעה וזומו את הבורא יתבדך לפני שלחו הוא גרם לו. והשני כי הבורא אמר וענו אותם והם עבדו כהם כפדך והמיתו מהם וטבעו מהם כענין שנאמר אני קלפתי מעט והם עזרו לרעה לפיכך נתחייבו:

6. Sefer HaChinuch, Mitzvah 241 'Not to take vengeance' (Attributed to Rabbi Aharon HaLevi of Barcelona d. 1290)

משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצער או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום [שמואל ב' ט"ז, י"א] הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם יתברך, תלה הענין בחטאו ולא בשמעי בן גרא. ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשבית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם.

Judgement and Thought

7. Talmud Bavli, Rosh Hashana 10a-b

תניא, רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, ראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל

8. Talmud Bavli, Rosh Hashana 27a

אמר רב שמואל בר יצחק: כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמאן -
כרבי אליעזר, דאמר: בתשרי נברא העולם.

9. Tosfos, ad loc.

כמאן מצלינן זה היום תחלת מעשיך - תימה הא קי"ל כרבי יהושע כדאמרינן בפ"ק (דף יב.) לתקופה כר' יהושע
ואומר ר"ת דקי"ל כרב עינא דפריך משה יובל ורב עינא ה"ק והא איכא זה היום תחלת מעשיך דאיתיה בראש
השנה וליתיה ביובל אלא ודאי הא דאמרינן ליה לאו משום ברייתו של עולם אלא משום תחלת מעשה דין
שהעולם נדון בו להתקיים או לאו וזה שייך נמי ביוה"כ דיובל דהוקש לר"ה כדלקמן בפרק בתרא (דף לד.)
(אבל בשאר יומי לא) ואף על גב דמשני ליה שפיר רב עינא לא הדר ביה ומיהו לאידך לישנא קשיא דקאמר
מתני' דלא כר"א הוה ליה לשנויי דזה היום תחלת מעשיך לאו אבריאת עולם קאי ומה שישד ר"א הקליר בגשם
דשמיני עצרת כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ובשל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלקים
חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן ודכוותה אשכחן בפרק עושין פסין
(עירובין דף יח. ושם) גבי אדם שעלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד.

10. Bereishsi 1:1

1 In the beginning God created
the heaven and the earth.
א בְּרֵאשִׁית, בְּרָא אֱלֹקִים, אֶת
הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ.

11. Rashi, Bereishis 1:1

ברא אלקים - ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים
מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב (להלן ב ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

הכל כולו בצורה, כי באמת יותר מן הרצון אינו
ציד האדם, שהרי אין נכוחו לגמור המעשה,
והמעשה הוא ציד הקב"ה, לקל גומר עלי, ורק
שכפי רצונו מסייעין אותו מן השמים לגמור
המעשה, ועיקר הדין על האדם הוא על רצונו
ומחשבתו, (כי הרצון הוא ציד האדם, כמ"ש
פוחח את ידיך ומשביע לכל חי רצון) ועל הרצון של
האדם דנים אותו במדת הדין, ורק בעולם
המעשה שיחף עמו מדת הרחמים, ולריך האדם
לזכור כי על רצונותיו וחשוקותיו חובעים אותו
במדת הדין ולריך להיות שלם בלי שום פגם
וחסרון כי אין לך דבר העומד בפני הרצון, שאין
לך דבר שמעכב רצונותיו של אדם, רק במעשה יש
הסתירות, אבל על המחשבה ועל הרצון אין שום
הסתרה, ולכן דנין אותו במדת הדין.

וּבְרֵאשִׁית שהי' צריאת העולם במחשבה, אז
הוא זמן דין, ואומר השפ"א כי בכל שנה בראש
השנה נעשה שיחוף זה של מדת הרחמים, וכמו
שאמרו חז"ל שבעה שצנ"י חוקעין בשופר הקב"ה
עומד מכסא דין לכסא רחמים, וזה השיחוף
נעשה בעת שצנ"י חוקעין בשופר ומקבלים
מלכותו ית'.

רש"י ר"פ ברא' מציא ד' חז"ל שבתחילה
עלה במחשבה לברוא במדת הדין וראה שאין
העולם מתקיים שיחף עמו מדת הרחמים, ומפרש
השפ"א (בראשית חר"ז) כי לא יעלה על הדעת
כי היה ח"ו שינוי רצון לפניו, רק שבעולם
המחשבה נזאר צריאת העולם במדת הדין, ורק
בעולם המעשה ראה שאין העולם מתקיים שיחף
עמו מדת הרחמים, אבל בעולם המחשבה נשארה
במדת הדין. ואיחא צרדנ"ז (בעטמי המלות) שיום
הדין הגדול שיהי' לעמיד יהי' במדת הדין שהי'
במחשבה תחילה, שנשארו אותו הדין לעולם
בעולם המחשבה, רק שבעולם המעשה שיחף עמו
מדת הרחמים, אבל לעת"ל יחזור למדה"ד.

ועולם המחשבה שהוא במדת הדין
מחייב שהאדם במחשבה שלו יהי' רצונו לחיים